

*Юфименко В.Г.
Українська медична
стоматологічна академія
м. Полтава, Україна
e-mail: viktoria-poltava@ukr.net*

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ УКРАЇНИ

Проблема вдосконалення професійної підготовки лікаря постає сьогодні як справа державної ваги. Науковці наголошують, що «необхідність та хід реформування системи медичної освіти України, її вдосконалення й підвищення рівня якості є однією із найважливіших соціокультурних проблем на шляху до євроінтеграції» [3]. Турбота про фізичне благополуччя громадян є надзвичайно вагомою характеристикою держави й вимагає від неї всебічного сприяння розвитку сфери охорони здоров'я та її належного кадрового забезпечення. Найактуальнішим для медицини в усі часи було й залишається завдання забезпечення високого рівня підготовки кожного лікаря як фахівця, здатного надати відповідну допомогу кожному, хто цього потребує. Це завдання стосується не тільки змісту професійної складової навчання, а вимагає системного педагогічного впливу на особистість майбутнього лікаря як людини, яка має сприйматися пацієнтом і бути прикладом доброзичливості, уважності, відповідальності та взірцем інших високоморальних якостей [1, 6, 12].

Особистісні характеристики майбутнього працівника медичної галузі широко розглядаються фахівцями медичної етики й деонтології (А. Грандо, Ю. Лисицин, С. Острополець, Е. Чеботарьова). Проте практика викладацької діяльності й низка педагогічних досліджень останніх років (О. Андрійчук, М. Асламова, Х. Мазепа, Т. Шутько) свідчать, що результативність виховання професійно значущих якостей медика безпосередньо залежить від навчально-виховної взаємодії в навчальному закладі як особистісно зорієнтованої педагогічної системи нашої держави [2]. Сучасні науково-методичні пошуки, всупереч тенденції до комерціалізації

медицини, зазвичай виступають утіленням положень щодо моральних чинників підготовки медика як провідного напрямку формування його особистості, відомих із спадку М. Пирогова, І. Сеченова, С. Боткіна, І. Павлова та інших видатних учених минулого. Вимога моральності залишається незмінною й у ставленні до медичного працівника в суспільстві, оскільки саме йому довіряють найдорожче – життя й здоров'я.

Проте на формування особистості сучасного студента-медика впливають багато чинників, далеких від орієнтації на класичні гуманні ідеали професії[14]. Корисливість, цинізм, егоцентризм, на жаль, властиві певній частині майбутніх лікарів, і слід визнати, що це не лише накладає негативний відбиток на подальшу професійну діяльність у морально-етичному аспекті, а й зміщує акценти в навчальному процесі, орієнтуючи студентів на здобуття не стільки знань, скільки задовільного результату при їхньому контролі, на отримання диплома як найвагомішого результату навчання[6,7].

Водночас, як зазначає Л. Лимар, «від того, які саме характеристики переважають при виборі професії: матеріальна зацікавленість, прагнення укріпити свій соціальний статус, бажання самостверджуватися та впливати на інших людей, наукові інтереси (бажання відкрити нові способи лікування чи винайти нові ліки) або ж альтруїстичні тенденції, залежить, наскільки сумлінно буде майбутній спеціаліст виконувати свої обов'язки. При переважанні матеріально-соціальних стимулів у лікаря немає внутрішньої мотивації до процесу якісного лікування, відсутня емпатія, можливе невдоволення своєю роботою, що може провокувати стани напруження та провокації конфліктів» [5].

Відтак **мета** нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту й засобів виховання в умовах медичного вишу професійно значущих особистісних рис майбутніх лікарів, зокрема, їхніх особистісних якостей, як основи мотивації до професійної взаємодії.

Професіоналізм лікаря зазвичай розглядається в багатьох аспектах. Позитивний результат лікування буде швидким і надійнішим за умови здатності лікаря до взаємодії з пацієнтом, його вміння викликати довіру до себе

загалом і своїх професійних рішень зокрема. Отже, мова йде не тільки про технологічний, а й про психологічний шляхи формування професіоналізму, а точніше – про становлення професійно важливих якостей людини як особистості, індивідуальності. Професійно важливі якості – ті, які впливають на ефективність виконання людиною її роботи, ставлення до інших людей. Велике значення в медичній діяльності мають також і ставлення до себе як до фахівця, професійна самоповага, чинники якої мають бути визначені вже на етапі професійної підготовки, так само як і її морально-етичне підґрунтя. Адже лікар, можливо, більшою мірою, ніж будь-який інший професіонал, має вирізнятися рішучістю, здатністю приймати оперативне й водночас відповідальне рішення. Не применшуючи значення суто фахової компетентності медика як спеціаліста у сфері лікувальній, не можна не погодитися, що милосердність, здатність до співпереживання, уміння знаходити необхідні для моральної підтримки хворого слова й аргументи слугують вельми значущими характеристиками процесу надання ним допомоги пацієнтові. Не випадково проблема взаємодії в діаді «той, хто допомагає – той, хто приймає допомогу» стала нині предметом розгляду з психологічних і філософських позицій.

Створення сприятливого іміджу українського лікаря не варто вважати однозначною другорядною справою. Мова має йти про гармонійність змісту й форми: про особистісну вихованість, яка ґрунтується на міцних морально-етичних принципах і гуманістичних ідеалах, і про здатність до відповідної поведінки в стосунках із людиною, яка потребує медичної допомоги [5, 6, 8].

Закладаючи основи успішної професійної взаємодії лікаря, необхідно виконувати завдання формування в нього комунікативної культури як інструмента конструктивної взаємодії [8, 9]. Цей феномен прийнято розглядати в трьох основних аспектах: особистісного розвитку, соціалізації й професіоналізації. Маємо нині численні дослідження, які розкривають зміст комунікативної культури і шляхи її формування [1]. Так, вивчаючи процес становлення комунікативної культури майбутніх спеціалістів, українська дослідниця І.Тимченко визначає такі його особливості: акцентування уваги

студентів на необхідності гармонійного розвитку в них професійних навичок, особистісних якостей, культури мовлення й культури спілкування для подальшої адаптації на ринку праці; упровадження великої кількості комунікативних, рольових, методів навчання; забезпечення творчої, продуктивної навчальної діяльності студентів; методично обґрунтоване варіювання різних видів навчальної діяльності; реалізація дій, спрямованих на зміцнення міжособистісних стосунків у групах студентів; використання розвивального потенціалу, орієнтованого на індивідуальність студентів, удосконалення навичок мовленнєвої культури й культури спілкування як професійних цінностей майбутніх спеціалістів [10]. Розглядаючи комунікативну культуру в єдності її функціональних характеристик як цілісний, динамічний особистісний утвір, який забезпечує адаптацію й самореалізацію особистості в сучасному суспільстві, І. Тимченко визначає комунікативну культуру майбутнього спеціаліста як систему поглядів і дій, які служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення мети під час спілкування з іншими людьми, і виділяє в її складі два головні компоненти – мовленнєву культуру й культуру спілкування [11]. Отже, комунікативна культура за її зовнішніми характеристиками постає як здатність позитивно впливати на пацієнта, тобто засобами спілкування сприяти досягненню лікарем значущих для нього цілей. Розвиток професійно важливих якостей особистості зумовлює включення до навчально-виховного процесу таких форм діяльності, які би психологічно занурювали студента в професійну атмосферу, моделювали її в найзначущіших проявах[13].

Для вирішення цього завдання на перспективу нами передбачається: проаналізувати теоретичні засади досліджуваної проблеми виховання особистості майбутнього лікаря, висвітлені в науковій літературі; виявити й охарактеризувати зміст і структуру формування особистості майбутнього українського лікаря; теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методику виховання особистості майбутнього лікаря України під час професійної підготовки в закладі вищої освіти; розробити методичне

забезпечення виховання особистості майбутнього лікаря в умовах навчально-виховного процесу медичного ЗВО.

Отже, визнаючи необхідність підвищення рівня фахової підготовки майбутніх лікарів, ми розглядаємо її в умовах моделювання навчально-виховної діяльності, у процесі формування вмій і навичок професійної взаємодії, які можуть бути розвинені тільки на відповідних особистісних засадах.

Література

1. Kushnir L. Y. Творчість Світлани Талан. Образ жінки-лікаря у сучасній жіночій прозі = Svitlana Talan's work. The figure of a woman-doctor in modern prose / L. Y. Kushnir, V. G. Yufymenko // Матеріали 74-ї Всеукраїнської студентської наукової конференції «Medical students' conference in Poltava» (MEDSCOP 2018), м. Полтава, 29-30 березня 2018 р. – Полтава, 2018. – С. 104.
2. Асламова М. Аксиологічні основи виховання морально-етичних якостей майбутнього лікаря / М. Асламова // Витоки педагогічної майстерності : зб.наук.праць / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2014. – Вип. 13. – С. 38-42. – (Серія «Педагогічні науки»).
3. Леверя В. В. Асоціативно-семантичні поля лексем «народ» і «нація» як вияв української ментальної ідентичності / В. В. Леверя, В. Г. Юфименко // Погляд майбутніх лікарів на сучасну медицину : тези 72-ї Всеукр. студентської наук. конф. – Полтава, 2016. – С.114–115.
4. Лещенко Т. Інноваційні технології викладання української мови за професійним спрямуванням у ВДНЗ України "Українська медична стоматологічна академія" (м. Полтава) / Т. Лещенко, Т. Шарбенко, В. Юфименко // Сучасна українська нація: мова, історія, культура : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16 берез. 2016 р. – Львів : Львів. нац. мед. ун-т імені Данила Галицького, 2016. – С. 102–105.
5. Лещенко Т. О. Пізнання України як спосіб соціалізації іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи : матеріали Всеукр. дист. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Харків, 2014. – С. 179–180.
6. Лещенко Т. О. Горліс-Горський і Полтавщина: білі плями історії. Літературний і публіцистичний доробок Юрія Горліс-Горського / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму) : зб. наук. праць. – Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2019. – Вип. III. – С. 76-85.
7. Лещенко Т. О. «Холодний Яр» Юрія Горліса-Горського і формування національно-патріотичних світоглядних позицій майбутнього українського лікаря / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму) : міжуніверситетський зб. наук. праць. – Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2018. – С. 77–82.
8. Лещенко Т. О. Українська мова в медицині : навч. посіб. для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко. – Полтава, 2017. – 332 с.

9. Лещенко Т. О. Українська мова як інструмент професійної адаптації студентів-іноземних громадян в Україні / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: проблеми та перспективи : збірник статей навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 22 листопада 2018 р. – Полтава, 2018. – С. 54-56.
10. Лещенко Т. О. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів медичних ВНЗ засобом української пісні / Т. О. Лещенко, І. В. Самойленко, В. Г. Юфименко // Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ-ХХІ століть: до 70-ліття від дня народження Березині української пісні : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – С. 253-263.
11. Тимченко І.І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: автореф. ... канд. пед. наук 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Ірина Ігорівна Тимченко. – Харків, 2001. – 17 с.
12. Юфименко В. Г. Виховання особистості майбутнього лікаря як педагогічна проблема / В. Г. Юфименко // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навч.- наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2015. – С. 278-280.
13. Юфименко В. Г. Медична благодидактика та медіаосвітні технології як новітні чинники розвитку професійної компетентності фахівця / В. Г. Юфименко // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.- наук. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 19 березня 2020 р.) – Полтава, 2020. – С. 269–272.
14. Юфименко В. Г. Питання з'ясування причин молодіжного (студентського) сленгу / В. Г. Юфименко // Сучасна сім'я. Освіта, Медицина. Психологія. Психотерапія. Можливості співпраці : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2007. – С. 10–11.